

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 6. aprila 1887.

Obseg: Pridelujmo oves! — Vprašanja in odgovori. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe krajske. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Iz državnega zbora. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Pridelujmo oves!

Spisal Jos. Lenarčič.

Kmetovalcu ni mogoče, uspešno vzdržati se na površji pri toliki konkurenciji v vseh strokah kmetijstva, ako ostaje pri starem kopitu ter se drži gesla: Moj oče, ded in praded kmetovali so tako ter so pri tem dobro uspevali, zakaj bi se jaz učil in izkušal kaj novega?

Napredek kmetijstvu je le mogoč, ako si človek prisvoji ter uporabi v svoj prid izkušnje ne le svojih dedov, ampak tudi družih kmetovalcev, kateri dela z enakimi pogoji.

V naših vlažnih krajih, zlasti na Kranjskem, kjer imamo po vsem našem cesarstvu skoro največjo množino vlažnosti, si s pridelovanjem žita zlasti pšenice ne bomo dokaj pomagali. Če je njiva gnojna, nam brez dvombe pšenica poleže, in pridelali bomo zrnja in slame le malo. Če pa njiva gnojna ni, pa tudi pšenice mnogo ne bode, in plevel zlasti ornica (*triticum repens*), pokazal se bode kmalu v vsi svoji krasoti.

Med našimi žitnimi rastlinami uspeva še najbolje proti razmeram oves, kateri ima tudi to dobro lastnost, da se mu tržna cena tako ne menjava, kakor drugim žitnim pridelkom.

Oves ni tolikanj izbirljiv glede kakovosti zemlje ter se zadovolja tudi s tako, koja ima kako hibo, bodisi glede njene kemične, bodisi fizikalčne sestave. Seveda se ne more trditi, da bi ovsu vsaka zemlja enakomerno ugajala. — Na mahovju, kjer pšenica nikakor ne obrodi, daje nam oves še lep dohodek, ako pram zrnje ne bode imelo iste vrednosti, kot ono, koje je bilo pridelano na močni, ilovnati zemlji. Tudi glede vlažnosti prenaša, rekel bi, oba ekstrema.

Kakor je pri vsaki drugi rastlini glavni pogoj uspešnega in bujnega razvitka dobro seme, — pri enakih zemeljskih kakovostih — isto tako velja to pravilo tudi

za oves. Le iz dobrega, zdravega, krepkega semena nadejati se je krepke rastline, koja se bode dobro razvijala in mnogo dobrega sadu obrodila. Staro pravilo pa tudi uže veli, menjavati seme, vsaj je itak med kmetiskim ljudstvom dobro znano, da se seme „prevrže“, to je, da seme, ktero se je pridelovalo več let zaporedoma na isti zemlji, poznejša leta ne donaša tacega sadu, kot prva leta po izpremembi.

Uzrokov te prikazni sedaj tukaj ne bodem navajal, ker bi seglo to predaleč v področje rastlinske fiziologije. Zadovoljimo se sedaj le s konstatovanjem te prikazni, koji, mislim, nihče oporekal ne bode.

Vsiljava pa se nam vprašanje: ktero ovseno seme bode nam ugajalo najbolje? V novejšem času, zlasti začetkom leta pošiljajo razne firme kmetovalcem svoje cenike, kateri so okrašeni več ali manj z raznimi lepimi podobami in z obširnimi popisi, v kojih so prednosti te ali one vrste semen jako krasno osvetljene. Tu najdemo tudi več vrst ovsa pod raznimi imeni, kakor: oves iz Kanade, iz Avstralije, iz Sibirije, Triumph-oves, Welcome-oves, itd. itd., kojih cene se premikajo od 20 kr. do 1 gld. in še višje za 1 kl. Poleg lepe podobe povedano je tudi, koliko zrn se pridelava iz enega vsejanega zrna, in tu nahajamo velikanske številke, koje bi morale vsacega kmetovalca osrečiti ter mu pomagati iz vseh stisk in nadlog, ako bi se v praksi obistinile.

Kmetovalcu pa ne more biti mnogo do tega, koliko zrnja pridelava iz enega vsejanega zrna, respective kilograma, ampak le do tega, koliko pridelava na svojem prostoru, bodisi ta prostor hektar ali oral ali naša stara mera „mernik posetve“ ($\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{5}$ orali) in do tega, je li pridelek enolik glede velikosti zrnja in glede zoritve. Zlasti slednje je velike važnosti, kajti ako je zoritev neenakomerna, je kmetovalec v zadregi, določiti pravi čas žetvi, da se obvaruje škode.

Pa ne le to je važno, da rastline na njivi enakomerno zorijo, tudi čas zoritve v primeri z drugimi pridelki ima velik pomen.

Tu pri nas na Kranjskem navajeni smo, zlasti po nižavah, pridelovati dvojen pridelek na leto, posebno se strniška ajda in strniška repa navadno dobro ponašati. Za ovsom pa navadno ne sejemo strnišnih pridelkov, ker prepozno dozoreva, ampak služi nam dobro v zaščiti detelji.

Ako mi je pa prilika dana, sejati take vrste seme, katero zgodaj zori, in po katerem morem tudi še strnišne rastline sejati, z veseljem se bodem poprijel te vrste. Po zgodnjem ovsu sejati morem še repo in tudi ajdo (zlasti sivo ajdo). Pri ajdi seveda ni vselej gotovo, da je ne pokonča zgodnja jesenska slana, ali v ti nevarnosti je pa tudi ona strniška ajda, katero smo sejali za oziminami; in kadar slednja ajda dobro prestane kritični čas, ponese se nam tudi ona, ki je bila vsejana po zgodnjem ovsu. Oni pa, komur ni do tega, da bi pridelal zrelo ajdo, okoristi se lahko tudi s tem zgodnje ovsove zoritve, da poseje sive ajde v krmljenje, katero pokosi ob času, kadar je ajda najbujnejše rasti. To je pri dobrem gnojenju vsekakor umestnejše, kakor pa puščati njivo prazno do prihodnje zimske setve ali zimskega oranja za „praho“.

Splošna redna prikazen pod našim vlažnim obnebom pa je poležano žito in tudi oves se ne more popolnoma ogniti ti nepriliki. Tu ima zopet zgodnji oves veliko prednost pred drugim navadnim, da njegova slama hitreje zori, in kadar pride čas neviht, začela je uže po malem rumeneti ter se stavi nevihti mnogo bolj v bran, kot ona navadnega ovsa. O tem času prešlo je pa tudi zrnje uže iz svojega nevarnega stanja, ker rastlina ne jemlje več tolikanj živeža iz zemlje, temveč se le selijo redilne snovi iz stebela v zrnje. Ako tedaj tako žito poleže, zrnje ne bode tolikanj občutilo ter se bode še dokaj dobro obredilo. Kadar ob istem času navadni oves poleže, pridelamo mnogo gluhega zrnja in plev, dobro dozorelega in polnega zrnja pa le malo.

Kakor je prej navedeno, porablja se oves navadno v zaščiti detelji. Tudi pri tej uporabi obnesel se je zgodnji oves jako dobro, ker detelja se mi je po ovsovi žetvi tako lepo razvila, da je velik nje del došel do cvetja, in košnja te strnišne detelje bila je jako bogata.

Pisatelju teh vrstic bila je prilika dana omisliti si iz graščin Njeg. ces. visokosti nadvojvode Albrehta tako vrsto ovsa, koji najmanj 14 dni prej dozori kot ono navadne vrste. Zrnje je kratko in debelo, ječmenove podobe, lepe, bele barve in primeroma jako težko (circa 30 funtov stari mernik), pri tem pa ima še to dobro lastnost, da prav bogato rodi. Na prostori „5 mernikov posetve“, pridelal sem ga 111 mernikov lepega ovsa. Seveda so bile njive v jako dobrem stanu.

Iz svoje skušnje morem tedaj to vrsto vsakteremu kmetovalcu najtopleje priporočati. Moji sosedje kaj radi kupujejo ta oves ter so z njim jako zadovoljni. Prodajam pa tak oves po 12 gld. kvintal.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 24. Kje se dobodo železni krožci za nosove bikom? (J. M. v R.)

Odgovor: Najboljše take krožce, za krotenje bikov potrebne, izumil je profesor Rueff v Stuttgartu. Izdeluje jih tudi in prodava jako izvrstne Jožef Sobl, nožarski kovač v Gradci, Neuthorgasse 28.

Vprašanje 25. Imam tukaj v Ribnici malin, na katerem bi lahko kosti mlet. Sporočite mi, ali gre na navadnem mlinu kosti mleti, in ali je taka kostna moka dobra za pognojevanje? (M. P. v R.)

Odgovor: Kostni morajo biti za mlenje posebno pripravljene. Navadne kosti zmleti je težko, prave moke se niti ne da narediti. Take zmlete kosti v zemlji počasi razpadajo, zato je pa njih učinek prav neznamen. Kostem je treba poprej mast in, če treba, tudi klej (lim) odvzeti. To delo pa ni nič kaj preprosto in je težavno. Kostni, katerim je maščoba odvzeta, morete pa potem tudi na svojem mlinu dobro zmleti, dobljena moka pa je izvrstno gnojivo. Taka moka pokaže učinek šele ob letu. Ako pa hočemo, da bode precej delala, moramo kostno moko razkrojiti. Razkrojena kostna moka imenuje se kostni superfosfat. Ako imate dosti kosti na razpolaganje, ste srečni; svetujemo Vam, ravnati se po navodu, ki ga v prihodnjem odgovoru dajemo.

Vprašanje 26. Ali ni mogoče kosti doma narediti sposobnih za gnojenje? (L. K., župnik na K. pri Trziču.)

Odgovor: Mogoče, iz kosti dá se narediti tudi doma izvrstno gnojivo t. j. kostni superfosfat. Pred nekaj časom popisal je nemški strokoven list izdelovanje kostnega superfosfata tako-le:

Vzame in preskrbi naj se pred vsem zadosti velika posoda (čeber ali pa kak star in primeren sod), v katerega naj se vlije 100 litrov vode; tej vodi naj se potem jako varno in previdno dodá in prilije še 45 kilogramov navadne žveplene kisline, ali kakor po domače ljudstvo tej tekočini pravi: hudičevega olja. Posebne previdnosti je pri žvepleni kislini zato treba, ker ta, ako se z njo obleka kaj pokaplje ali celo polije, obleko precej razjé, ako pa s kožo našo v dotiko pride, tudi kožo precej počrni.

Ob prilivanju žveplene kisline v pripravljeno vodo razvije in nastane sama ob sebi intenzivna vročina v tej mešanici. V tako napravljeno mešanico, sestojéčo iz 100 litrov vode in 45 kilogramov navadne žveplene kisline, zmeče se takoj potem še 100 kilogramov živalskih kosti; kosti za to so dobre, če so tudi še tako stare in se na óči slabe vidijo. Žveplena kislina prav precej prične kosti kemično krojiti in razjedati ter jih sčasoma v neko bolj redkemu testu podobno tvarino spremeni. Posoda, v kateri se ta kemični proces vrši, naj bole v tem času pokrita; a njena vsebina naj se pa od časa do časa (najbolje s primernim, lesenim drogom) dobro premešava. Ko so se vse kosti od konca razvezale in se v nekak klej spremenile, naj se iz posode vsa tvarina (najbolje na pod v skednju) izprazni;